

ГРОМАДСЬКІ ІНІЦІАТИВИ У СПРИЯННІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. Питання соціальної інтеграції в сучасному світі, що переживає значні соціальні, політичні та економічні зміни, набуває особливої актуальності. Глобальні проблеми, такі як воєнні дії, вимушені міграції, зростання соціальної та економічної нерівності, потребують нових заходів для забезпечення соціальної згуртованості та підтримки незахищених верств населення. У таких ситуаціях, коли державні інституції неспроможні ефективно та вчасно реагувати на виклики, які перед ними постають, у суспільстві значно зростає роль громадських ініціатив. Світовий, а зокрема український досвід, показує, що розвиток громадських та благодійних організацій, соціальних підприємств є каталізатором змін, спрямованих на покращення горизонтальних зв'язків у суспільстві, зростання рівня довіри, зменшення соціальної напруги та формування механізмів взаємодії громадянського суспільства з державним апаратом.

Проблеми соціальної інтеграції притаманні більшості країн Європейського Союзу. Статистичні дані ЄС показують, що станом на 2024 рік 93,3 мільйона осіб перебувають під загрозою бідності або соціальної ізоляції, що складає 21% населення Європейського співтовариства[1]. В Україні проблеми соціальної інтеграції останніх років, спровоковані початком воєнних дій російської федерації на сході нашої країни в 2014 році та пандемією COVID-19, значно загострилися після початку повномасштабного вторгнення рф в Україну в лютому 2022 року. Руйнування житлової, медичної, освітньої, транспортної та енергетичної інфраструктури станом на листопад 2024 року оцінюються в 170 млрд доларів. Це значно вплинуло на економічну ситуацію країни, оскільки було зруйновано або втрачено, через окупацію території, велику частину підприємств, ускладнилися шляхи доступу до ринків збуту, відбулося значне скорочення експорту. Війна призвела до глибоких потрясінь і в соціальній сфері держави. Процеси внутрішньої міграції стали одним з найбільших викликів для країни. Мільйони людей втратили своє житло, роботу через окупацію або руйнування від російських ракет, значно зросли проблеми доступу до базових послуг – це призвело до різкого зростання бідності та соціальної вразливості в суспільстві. Також щоденно в країні зростає кількість людей з інвалідністю, це як військові, які повертаються з зони бойових дій з пораненнями, так і мирні жителі, які постраждали через російські обстріли. Ці верстви населення є одними з найменш захищених, оскільки багатьом з них потрібно починати своє життя спочатку, навчитися жити в нових реаліях, з новими можливостями та людьми, заново інтегруватися в суспільство [2].

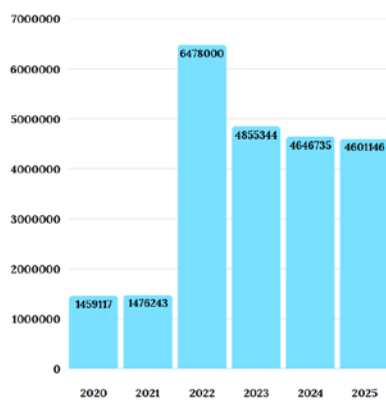

Рис.1. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні 2020-2025 роки

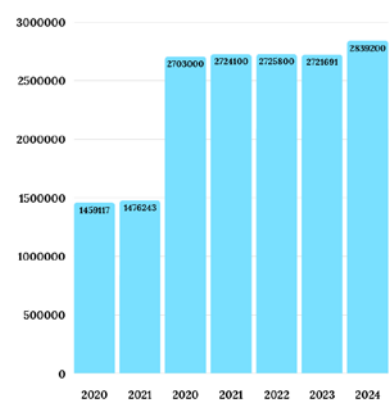

Рис. 2. Кількість в Україні людей з інвалідністю 2020-2024 роки

Джерело: сформоване автором на основі [3,4,5].

Соціальна інтеграція – це складний багатофакторний процес, спрямований на залучення окремих осіб або соціальних груп у всі сфери суспільного життя. Основною метою є забезпечення рівного доступу до ресурсів, прав, можливостей, участі у прийнятті рішень та волевиявленні, а також формування почуття у громадянина приналежності до певної спільноти. Соціальна інтеграція є важливою для реалізації прав та потенціалу як окремо взятої людини, так і суспільства загалом. Вона сприяє згуртованості суспільства, стабільності та його розвитку. Основними поняттями, що розкривають зміст «інтеграції», є такі аспекти, як «довіра», «партнерство», «комунікація», «солідарність», «соціальна згуртованість». Підсумовуючи, можна сказати, що соціальна інтеграція є одним з основних критеріїв сформованого громадянського суспільства та показником певного рівня довіри між його соціальними групами.

Пропозиції щодо вирішення проблеми. Важливу роль у вирішенні проблем соціальної інтеграції відіграють громадські ініціативи, особливо в умовах масштабних криз. Державні інституції зазвичай дуже повільно змінюють напрямки своєї діяльності, адаптуючи її під сучасні виклики, тому в час, коли ситуація вимагає негайних змін та рішень, громадські організації є більш ефективними. Завдяки своїй гнучкості, можливості швидко мобілізувати ресурси і вирішувати локальні проблеми на місцях, вони ефективно підсилюють систему державного соціального захисту [6].

Однією з головних форм громадських ініціатив є волонтерство. Це добровільна діяльність особи чи групи осіб, в ході якої надаються послуги, здійснюється допомога, ведеться робота, яка приносить користь людству і не несе за собою фінансової вигоди. Волонтерські і благодійні організації – це платформи солідарності, які об'єднують людей навколо спільної мети – підтримувати тих, хто опинився в складному становищі. В українському суспільстві активний розвиток волонтерської діяльності почався ще з 2014 року і набув свого піку в 2022 році. Лише за рік кількість благодійних організацій збільшилася на 6367, а в свою чергу громадських – на 2760. Уся їхня діяльність була спрямована на вирішення нагальних потреб суспільства. Вони підтримували українське військо, внутрішніх переселенців та людей з інвалідністю, чим самим сприяли зростанню суспільної єдності.

Рис. 3. Основна діяльність ГО/ БО після повномасштабного вторгнення
Джерело: сформоване автором на основі [7]

Ці організації допомогли державі встояти в перші місяці повномасштабного вторгнення, об'єднати суспільство та зберегти суверенітет. Вони довели свою ефективність, чим самим зміцнили своє значення в суспільстві та завоювали великий кредит довіри серед громадян. Станом на березень 2025 року рівень довіри до громадських організацій знаходиться на рівні 60,5%, а до волонтерських організацій на рівні 80%. Саме прозора діяльність дозволила їм не лише самостійно працювати, але й залучити до допомоги людей, створити спільноти, які готові, зокрема, станом на початок 2025 року, на рахунки трьох найбільших благодійних фондів України: «United24», «Повернись Живим», «Благодійний фонд Сергія Притули» надійшло 93

млрд гривень. Отже, волонтерська та громадська діяльність є одним з ефективних способів соціальної інтеграції [8].

Важливу роль у сприянні соціальної інтеграції відіграє соціальне підприємництво. Це вид бізнесу, основною метою якого є розв'язання актуальних соціальних проблем та задоволення потреб суспільства. Особливість такої діяльності полягає в поєднанні суспільно важливої місії допомогти людям та прагненням отримувати прибуток через продаж товарів або надання послуг. Такий підхід дозволяє оперативно та ефективно надавати соціальні послуги, водночас знижуючи рівень соціальної напруги в країні. Соціальні підприємства сприяють соціальному розвитку, зокрема через створення робочих місць і підтримку вразливих верств населення. Станом на 2024 рік у світі діє майже 10 мільйонів соціальних підприємств. Сукупний річний дохід цих організацій оцінюється приблизно в 2 трильйони доларів, а загальна кількість створених ними робочих місць перевищує 200 мільйонів осіб. Щодо України, то в дослідженні станом на 2013 рік було зафіксовано 41 таку організацію, до 2016–2017 років їх кількість зросла лише до 150. У довоєнному 2021 році, за різними оцінками, в Україні вже діяло близько 1000 соціальних підприємств, розташованих по всій країні. Вони працювали над задоволенням широкого спектра соціальних потреб, часто комбінуючи кілька напрямів діяльності одночасно. Після початку повномасштабного вторгнення статистичних даних щодо кількості таких організацій не публікувалося, проте їх кількість однозначно значно зросла [9].

Одним з яскравих прикладів соціального підприємництва є Veterano Pizza. Це мережа закладів, яка надає робочі місця для ветеранів і допомагає їм інтегруватися в суспільство та реалізувати себе після служби. Заклади під брендом Veterano Pizza відкриваються по франшизі у різних містах України, їх власниками стають ветерани. Окрім цього, мережа завжди підтримує благодійні ініціативи, зокрема пропонує відвідувачам можливість «підвісити» піцу для поранених бійців у госпіталах. Такі проекти допомагають стирати межу між ветеранами та мирними жителями, чим сприяють згуртованості суспільства.

Ще однією ініціативою є інклюзивна пекарня в Києві – Good Bread from Good People, яка надає можливість працевлаштування людям з ментальною інвалідністю. Головною метою цього бізнесу є створення безпечного, розуміючого середовища, у якому кожен працівник зможе реалізувати свій потенціал, набувати нових навичок і відчувати себе потрібним. Також підприємство безкоштовно передає свої вироби військовим та постраждалим від війни. Цей проект робить вагомий внесок у соціальну інтеграцію людей з ментальною інвалідністю, він дозволяє цим людям брати участь у суспільному житті, знижує їхню соціальну ізоляцію та підвищує їх самооцінку. Працівники пекарні часто беруть участь у ярмарках, спілкуються з клієнтами, що допомагає ламати стереотипи у суспільстві та формувати толерантне середовище, у якому люди з ментальними порушеннями – це не потребуючі допомоги, а активні учасники економіки та громадського життя. Це приклад ефективності соціального підприємництва як інструмента довготривалої інтеграції вразливих груп у суспільство [10].

З початком повномасштабного вторгнення залученість українського суспільства до допомоги діяльності держави значно зросла. Зокрема, збільшився вплив громадськості на формування та оцінку політик публічного управління, в тому числі соціальної політики. У цьому випадку громадські організації виступають як посередники між суспільством та урядовими організаціями. З метою покращення ефективності та прозорості впровадження соціальної політики громадськість може ініціювати обговорення важливих питань, висувати пропозиції та конкретні вимоги. Така взаємодія відбувається у формі публічних слухань, обговорень, конференцій, формування електронних петицій, організації форумів та утворення громадських рад як допоміжних елементів при органах виконавчої влади. Процес взаємодії суспільства з урядовими структурами сприяє прозорості, відповідальності та ефективності у питаннях впровадження соціальної політики.

Українське суспільство внаслідок кризи, спровокованої війною, консолідувалося, навчилося допомагати одне одному. У 2024 році Україна, за даними британської організації Charities Aid Foundation (CAF), посіла 7 місце у рейтингу благодійності в світі.

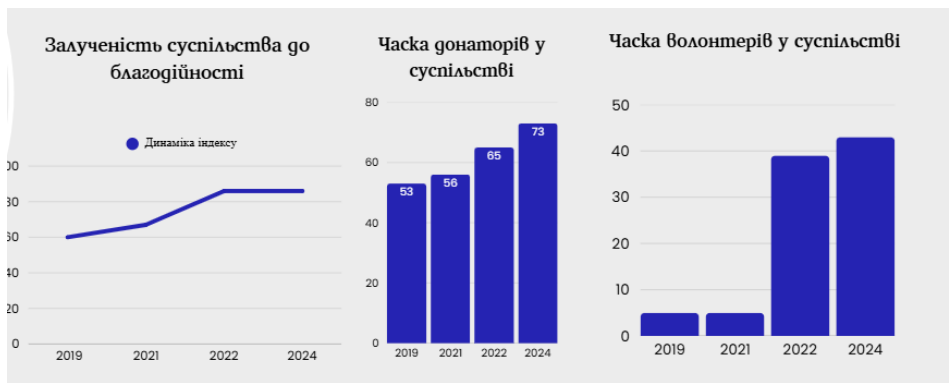

Рис. 4. Залученість суспільства до благодійної діяльності.
Джерело: сформоване автором на основі [11].

Благодійна діяльність не лише допомагає людям вирішити ті чи інші проблеми, але й сприяє розвитку спільнот небайдужих, які об'єднуються довкола спільних цінностей. Такі організації формують осередки солідарності, основою яких є довіра, співпраця і підтримка. Через спільну діяльність у благодійних ініціативах громадяни налагоджують горизонтальні зв'язки, долають соціальні бар'єри й разом шукають рішення актуальних проблем. Це сприяє соціальній інтеграції вразливих груп, зокрема внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, ветеранів, і формує більш згуртоване, відповідальне та інклюзивне суспільство.

Висновки. Отже, громадські ініціативи відіграють ключову роль у процесах соціальної інтеграції, особливо в умовах війни. Вони здатні ефективно та чітко реагувати на запити суспільства, адаптуватися до нових проблем, залучати людські ресурси там, де держава не справляється. Проте для підвищення ефективності таких ініціатив в Україні необхідно здійснити ряд наступних процесів:

- створити сприятливе нормативно-правове середовище для діяльності громадських організацій: спростити процедуру реєстрації, забезпечити їх фінансовою та юридичною підтримкою;
  - розвивати майданчики співпраці між державою та громадянським суспільством;
  - забезпечувати медійну підтримку соціальних ініціатив, щоб сприяти зростанню їх популярності;
  - стимулювати розвиток соціальних підприємств;
  - створити освітні ініціативи, спрямовані на боротьбу з впливом інформаційної пропаганди.
- Впровадження цих заходів щодо підтримки громадських ініціатив дозволить їм ще ефективніше сприяти соціальній інтеграції. Ці ініціативи зможуть значно зменшити бар'єри між громадянами та сприятимуть інтеграції незахищених верств у суспільство. Таким чином, зростання активності діяльності громадських організацій забезпечить соціальну згуртованість, створить умови для сталого розвитку суспільства та його стійкості до майбутніх викликів.

Список використаних джерел

1. Eurostat. (2024, June 12). People at risk of poverty or social exclusion in 2023. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240612-1>
2. KSE Institute. (2024, November). Прямі збитки інфраструктури України через війну зросли до \$170 млрд — оцінка KSE Institute станом на листопад 2024 року. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-do-170-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-listopad-2024-roku/>
3. Слово і Діло. (2022, January 18). Як в Україні змінювалася кількість переселенців та розмір допомоги для них. [https://www.slovoidilo.ua/2022/01/18/infografika/suspilstvo/yak-ukrayini-zminyuvalasya-kilkist-pereselencziv-ta-rozmir-dopomohy-nyx:contentReference\[oaicite:14\]{index=14}](https://www.slovoidilo.ua/2022/01/18/infografika/suspilstvo/yak-ukrayini-zminyuvalasya-kilkist-pereselencziv-ta-rozmir-dopomohy-nyx:contentReference[oaicite:14]{index=14})

4. International Organization for Migration. (2024, April). Ukraine internal displacement report: General population survey, round 16. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/GPS_IDP_R16_2024_UKR.pdf
5. Skilky-skilky.info. (2024, December 28). Кількість інвалідів в Україні протягом 2001–2021 pp. <https://skilky-skilky.info/kilkist-osib-z-invalidnistiu-na-pochatok-roku/>
6. Бекешкіна, І. (2018). Громадські ініціативи в Україні: чинники ефективності. Національний університет «Києво-Могилянська академія». <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a87f94c-4947-449d-a1cc-e7f4125450b3/content>
7. Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання». (2022). Громадянське суспільство в умовах війни 2022. <https://ednannia.ua/attachments/article/12447/Громадянське%20суспільство%20в%20умовах%20війни%202022....pdf>
8. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. Київський міжнародний інститут соціології 2024.
9. Разумков Центр. (2025, березень). Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу (лютий–березень 2025 р.). <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-vyboriv-pid-chas-viiny-vira-v-peremogu-liutyiberezen-2025r>
10. Kyivstar Business Hub. (2024, вересень 4). Як розвивати соціальне підприємництво: особливості бізнесу та українські кейси. <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-rozvivati-soczialne-pidpriyemnicztvo-osoblivosti-biznesu-ta-ukrayinski-kejsi>
11. Джерело: Zagoriy Foundation. (2024, April 11). Тенденції благодійності: цифри, форми та виклики — у щорічному дослідженні від Zagoriy Foundation. Vox Ukraine.

Вовченко Д. Ф.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка МП-1 спеціальності «Економіка»

РІВЕНЬ ДОХОДІВ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОГО ВІДТОРГНЕННЯ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті, коли світ стикається із численними викликами глобалізації, соціальної поляризації та циклічних економічних криз, доходи населення стають одним із ключових чинників соціальної ідентифікації та інтеграції. Соціально-економічна нерівність, що посилюється в умовах стрімкого технологічного розвитку та глобальних викликів (війна, пандемії, кліматичні загрози), призводить до маргіналізації окремих верств населення. Нерівність у розподілі доходів створює передумови для виникнення відчуття виключеності із соціуму, формує так звані «соціальні бар'єри».

В Україні ця тема набуває особливої актуальності в умовах затяжної війни та пов'язаної з нею соціально-економічної кризи. Підвищення рівня безробіття, інфляція, девальвація гривні, руйнування інфраструктури, внутрішня міграція та психологічні наслідки бойових дій спричиняють загострення нерівності в доходах. Питання про доходи та соціальну інклюзію стає не лише соціальним, а й гуманітарним викликом, який потребує негайного реагування державної політики, наукової спільноти та громадянського суспільства.

Проблема соціального відторгнення в контексті рівня доходів полягає у тому, що обмеження в доступі до економічних, соціальних та культурних ресурсів призводить до ізоляції значної частини населення. Соціальне відторгнення — це не лише відсутність матеріального забезпечення, але й втрата соціального статусу, обмеження участі в громадському житті, освіті, культурі та політиці. Особа з низьким рівнем доходу не лише стикається з фінансовими труднощами, а й позбавляється можливостей повноцінної участі у житті спільноти, що формує своєрідне «соціальне гетто».